

METODICKÁ PODPORA

PRSKOLET

ANOTACE

Blok vychází ze stejnojmenného textu a ten sleduje z několika základních úrovní. Při **práci s textem** žáci načerpají zajímavé informace týkající se jazykové komunikace – zde se v jedné oblasti setkávají témata veskrze protikladná – **pojmy staré češtiny a využití anglického jazyka v současné češtině**. Stranou nezůstává ani pojednání o **slozech složených** či **práce s mapou**.

Následné téma se zastřešujícím názvem **Dopravní prostředky** se dělí na několik úrovní. V té první žáci na základě předložených informací zpracovávají **přehled dopravních prostředků**, druhá úroveň se zaměřuje na **dopravní prostředky z hlediska jejich funkce** a na **diskusi** k této problematice. S tím souvisí i další část bloku, ve které žáci sami přichystají **výstavu modelů aut**. Důležitou úlohu zde sehraje i **výtvarná výchova**, ve které žáci připraví **návrhy nových uniforem**, například pro policisty či záchranáře.

Synonymům v současné češtině je věnováno samostatné pojednání, jež v sobě zahrnuje rozmanité aktivity založené na **hře s jazykem**. Další část bloku se zabývá **rčeními** v jazykové komunikaci, osvětluje pojmy rčení a pořekadlo, analyzuje význam rčení a poukazuje na zajímavé možnosti výkladu některých rčení.

Následuje propojení **výtvarné výchovy s jazykovou výchovou**. Žáci výtvarně zpracovávají oblíbený dopravní prostředek a toto téma oživují krátkým slohovým cvičením.

V závěrečné části bloku je věnována pozornost **pravidlům**, která jsou nahlížena z různých oblastí lidského života: od pravidel ve vědě a technice, pravidel silničního provozu až po pravidla ve společnosti či pravidla školy nebo třídy. Významnou roli zde sehrává **diskuse** či **osobnostně sociální výchova**.

	obsah bloků	metody a formy práce
I.	„Duše z gumy“	
II.	Prskolet – práce s textem	práce s mapou referát
III.	Dopravní prostředky	myšlenková mapa diskuze
IV.	Synonyma	
V.	Rčení	
VI.	Vše co jezdí, lítá, pluje	skupinová práce, projekt, výstava, prameny
VII.	Pravidla v našem životě	bzučící skupiny diskuze OSV

I. „Duše z gumy“	
klíčové pojmy	refrén, duše
odkaz v textu - komentář	
pracovní list, příloha	č. 1 - text písně „Duše z gumy“
metody a formy práce	

- motivace - píseň „Duše z gumy“ - skupina CHINASKI
- na úvod žákům můžeme přehrát videoklip, každý obdrží text písničky
- zaměříme se na význam slov – duše, kombinéza, šichta, šofér, vzedme, železo, ocel

Chinaski: Duše z gumy

Mám duši gumovou a srdce ze železa
ale když zavoní mi tvoje kombinéza
duše se vzedme a srdce zabuší
modravý obláček zavoní ovzduším
kola se protočí letíme vpřed
patníky lížem jsou sladké jak med
a večer po šichtě jemine panečku
všichni tam společně hodíme zpátečku

REF: Mám duši z gumy a boky plechový
jsem jenom dopravní prostředek kolový
mám duši z gumy a srdce z ocele
přesto ho miluji řidiče přítele

Vždyť jenom pro tebe můj pane řidiči
buší mi motor a vře voda v chladiči
Vždyť jenom pro tebe ach ty můj motorů světe
blinkry mi blikají a blatník mi kvete
po vlídném doteku šoféra prahnu
kdykoli bude chtít vždycky mu zahnu
a večer po šichtě jemine panečku
společně hodíme zpátečku

REF: Mám duši z gumy a boky plechový
jsem jenom dopravní prostředek kolový
mám duši z gumy a srdce z ocele
přesto ho miluji řidiče přítele

Až jednou za mnoho dní
na kilometru posledním já hrdě vypustím svou duši
dík žes vždycky jel tak jak se sluší
až jednou za mnoho dní naposled motor zavrní
děkuju že na naší trase jels jako pán a né jako prase

REF: Mám duši z gumy a boky plechový
jsem jenom dopravní prostředek kolový
mám duši z gumy a srdce z ocele
přesto ho miluji řidiče přítele

Železo (chemická značka **Fe**, latinsky *Ferrum*) je nejrozšířenější přechodný kovový prvek a druhý nejrozšířenější kov na Zemi, je také hojně zastoupen i ve vesmíru. Lidstvu je znám již od pravěku. V přírodě se minerály železa vyskytují velmi hojně a železo se z nich získává redukcí (změna, omezení – např. redukce tělesné hmotnosti) ve vysoké peci.

- železo je obsaženo i v hemoglobinu, hlavním nositelem hemoglobinu v krvi jsou červené krvinky, které fungují jako přenašeč kyslíku z plic do organismu

Ocel je slitina železa, uhlíku a dalších prvků – je mnoho druhů, užívá se v průmyslu – stavební konstrukce, lékařství - nástroje atd.

II. Prskolet – práce s textem	
klíčové pojmy	prskolet, moped, Venuše, muzeum
odkaz v textu - komentář	x2-6, x8-13
pracovní list, příloha	č.2-3 - text pro žáky, příloha I - text pro učitele
metody a formy práce	práce s mapou, referát

- A. Slova složená, pojmy staré češtiny
- B. Geografické názvy
- C. Anglický jazyk v češtině

A. Slova složená, pojmy staré češtiny

- v textu - prskolet, modrožlutovšelíjaký, koloběžka

prskolet x běhohvězd – slova obdobná způsobem svého tvoření (skládáním), jsou to slova složená, odlišná svým významem a dobou vzniku (běhohvězd pochází ze staré češtiny)

- prskolet – moped, malý motocykl
- běhohvězd - nebeské těleso, planeta ovlivňující pozemské dění svým „během“, pohybem kolem; česká pojmenování měly i planety, např. Merkur byl *Dobropán*, pod slovem *Smrtonoš* se skrývala planeta Mars, *Králemoc* byl Jupiter, *Hladolet* Saturn.

A jak se říkalo Venuši? To nám napoví Karel Hynek Mácha:

*Zvířetnice za hory se sklání,
ubledlá s ní mizne denní zář,
za rybníkem nad porostlou stráňí,
plné lůny bledá vzchází tvář.*

* **Venuše** má více významů:

Venuše (jméno) – ženské jméno, Venuše (mytologie) – římská bohyně lásky

Venuše (planeta) – druhá nejbližší planeta vzhledem ke Slunci v naší sluneční soustavě

Venuše (figurka) – pravěká umělecká díla, jež byla pravděpodobně symboly plodnosti, např. Věstonická venuše

*Souhvězdím rozumíme obrazec složený z hvězd. Samotný pojem **souhvězdí** je starý více jak 150 let. Poprvé se objevuje v Základové hvězdosloví čili Astronomie, knize, kterou napsal František Josef Smetana. Vyšla v Plzni v roce 1837. Josef Jungman užívá slovo **shvězdění**, tento výraz se objevuje už v 15. století v Trojanské kronice. Adam z Veleslavína píše o **znamení**, nebo o **hvězdnatosti**. Tento pojem užívá i Jan Amos Komenský. Petr Codicillus z Tulechova použil v astrologickém textu, patrně z roku 1587, slovo **tvářnost**. Vokabulář gramatický z 60. let 15. století uvádí **signum** – znamení.

 poznámky

B. geografické názvy - práce s mapou

- za užití mapy hledáme s žáky daná území vycházející z textu
- na základě komentáře učitele si povídáme o tom, kdo danou oblast již navštívil, dbáme na správnou orientaci na mapě, využijeme legendu mapy ke hledání historických objektů

Zličín - městská čtvrť a katastrální území na západě Prahy, Pražané tuto městskou čtvrť znají jako nákupní zónu, stanici a depo metra

Loděnice - obec v okrese Beroun, asi 8 km severovýchodně od Berouna, leží v Křivoklátské vrchovině

Loděnice ve filmu - v roce 1966 byl na nádraží v Loděnici natočen jeden z historicky nejúspěšnějších českých filmů – Menzelovy oskarové Ostře sledované vlaky.

Gramofonové závody - v polovině 20. století byly v Loděnici, v objektech bývalé přádelny, vybudovány Gramofonové závody. Od roku 1951 se zde vyráběly vinylové gramofonové desky, byly zde vyrobeny první československé magnetofonové pásky. V roce 1985 zde bylo vydáno LP Porta 1985, které vešlo do historie jako nejrychleji vydaná deska hudebního festivalu Porta. V roce 1988 zde spatřily světlo světa první československé kompaktní disky. Dnes se v Loděnici vyrábí také DVD. Závod se nyní jmenuje GZ Digital Media (aktuálně k roku 2012).

Beroun je okresní město (od roku 1936) ve Středočeském kraji, leží na soutoku Berounky a Litavky, asi 30 km jihozápadně od Prahy

- je umístěn v kopcovité krajině na rozhraní chráněných krajinných oblastí Českého krasu a Křivoklátska
- celostátní význam mají každoročně pořádané hrnčířské trhy, známý je i mezinárodní hudební festival Talichův Beroun
- narodil se zde **Leoš Mareš** (* 27. dubna 1976) - český moderátor a zpěvák

Křivoklátské lesy - Křivoklát - jeden z nejstarších a nejvýznamnějších středověkých hradů českých knížat a králů

Český ráj je název pro území ve středním Pojizeří, které vyniká vysokou koncentrací přírodních i historických památek.

Území ležící zhruba 90 km severovýchodně od Prahy je přibližně ohraničeno městy: Sobotka, Mnichovo Hradiště, Sychrov, Frýdštejn, Železný Brod, Semily, Lomnice nad Popelkou, Železnice a Jičín. Za „srdce Českého ráje“ je tradičně považován Turnov. Hlavními dominantami kraje je hora Kozákův a zřícenina hradu Trosky. Významnou lokalitou jsou také Prachovské skály.

Severní pól – je místo na Zemi, kde zemská osa protíná zemský povrch a ze kterého se navíc Země při pohledu dolů jeví, jako by se otáčela proti směru hodinových ručiček. Severní pól se nachází přibližně uprostřed Severního ledového oceánu.

C. Anglický jazyk v češtině

- *Maj darling, teď právě gou se svým kárem kolem very legračního dopravního prostředku, zvaného v Čechách splašené trubky!*
- *Můj drahý, teď právě jedu se svým vozem kolem velmi legračního dopravního prostředku, zvaného v Čechách splašené trubky!*

- žáci dle svého uvážení zamění ve větě z textu některá česká slova za anglická

Ten den bylo strašlivé vedro a koupat se chtěli snad všichni naháči z Prahy, Berouna a okolí, a tak když Venda přijel ke koupališti, stála na prašné cestě před pokladnou dlouhatánská fronta aut.

metoda REFERÁT

- téma: **Muzea dopravních prostředků**

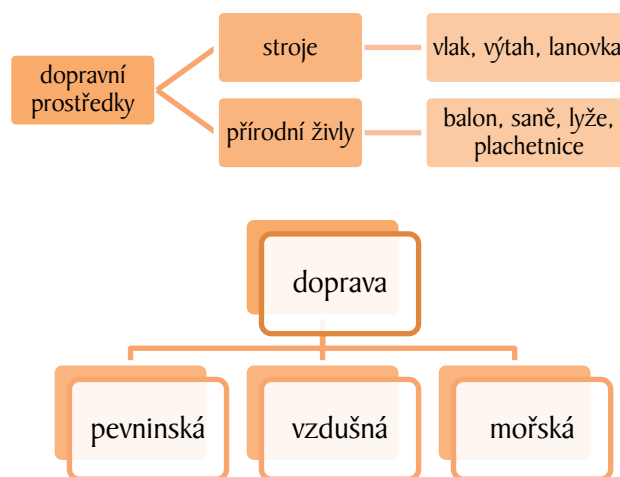
- s žáky navštívíme např. Technické muzeum v Brně, kde se nachází sbírka historických vozidel městské hromadné dopravy
- žáci na základě získaných informací vytvoří prezentační plakáty, kde se pokusí o srovnání vozidel v minulosti a současnosti
- hledáme muzea – využíváme různých zdrojů informací – lidé (odborníci, rodiče), mediální zdroje, knihy

III. Dopravní prostředky	
klíčové pojmy	dopravní prostředky, základní složky integrovaného záchranného systému v ČR, veřejné služby
odkaz v textu - komentář	xI
pracovní list, příloha	č.4 - Funkce dopravních prostředků, č.5 - Veřejné služby
metody a formy práce	diskuze, myšlenková mapa

metoda MYŠLENKOVÁ MAPA

- žáci mají za úkol pomocí kognitivních map vytvořit přehled na téma DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY
- cílem je uvědomit si, jaké množství informací již žáci znají a jak je obtížné toto široké téma zmapovat, uvědomí si, že mohou informace třídit z hlediska různých kritérií
- žákům naznačíme, o jaké pojmy se mohou opřít, zopakujeme si slova nadřazená a podřazená

např.

Dopravní prostředek

- je zpravidla pohyblivý hmotný objekt (těleso) nebo jiný technický resp. technologický soubor, sloužící k dopravě materiálu a přepravě osob. Jedná se vlastně o mobilní součást dopravy a přepravy
zajímavost - přeprava energie může být také prováděna dopravními prostředky ale pouze za předpokladu, že je energie primárně vázána na nějaký hmotný objekt (kupř. chemická energie vázaná v palivu, či tepelná energie vázaná ve vodě či vodní páře apod.), totéž platí i pro přepravu zpráv a informací vůbec

Rozdělení strojních dopravních prostředků

- vozidla (např. automobily, motocykly, vagóny, lokomotivy, jízdní kola, tramvaje, kočáry, traktory apod.)
- letadla (např. balóny, vrtulníky, letadla s pevnými křídly, vznášedla, větroně, vírníky, padáky či rakety atd.)
- plavidla (např. lodě, vory, ponorky, prámy, plovoucí stroje)
- zdvihadla (např. výtahy, jeřáby, lanovky, eskalátory, vrátky, pásové přepravníky apod.)
- produktovody (např. vodovody, plynovody, ropovody, parovody, přepravníky sypkých hmot či vazkých kapalin), někdy je zde užíván také název přepravní potrubní systémy
- pneumatické přepravníky (např. potrubní pošta, zemědělský fukar)

Druhy dopravních prostředků

- *poháněné animální silou*
 - *poháněné lidskou silou*

nohy popřípadě i ruce, jízdní kolo, rikša, tříkolka, koloběžka, invalidní vozík ruční, běžecké lyže, brusle, kolečkové brusle, skateboard, kajak, kanoe, pramice, veslice, ruční vozík, dětský kočárek, trakař, stavební kolečko, osobní nosítka, stavební nosítka, žebříňák, nízkozdvížený vozík

- o **poháněné zvířecí silou**

kůň, koňský povoz, kočár, žebříňák, saně, velbloud, lama, pštros, slon, psí spřežení, poštovní holub

- *poháněné silou strojů*

vlak, motocykl, automobil, autobus, trolejbus, tramvaj, metro, lanovka, lyžařský vlek, loď, ponorka, letadlo vzducholod', vrtulník, sněžný skútr, vodní skútr, rolba, vznášedlo, výtah, jeřáb, stavební vrátek, eskalátor pásový dopravník, potrubní pošta, vysokozdvížený vozík a plošina, ropovod, plynovod, vodovod, kanalizace zemědělský fukar, parovod, traktor, invalidní vozík mechanický

- *poháněné přírodními živly*

balón, větroň, plachetní loď, pltě a vory, lední kluzák, závodní saně, sjezdové lyže, skibob, padák, raft spádový vodovod

Co není dopravní prostředek

Elektrické vedení elektrickou energii přímo nijak nepřepřavuje (neboť není pohyblivým objektem). Elektrická energie je fakticky vždy šířena elektromagnetickým polem v celém prostoru (tedy převážně mimo elektrický vodič). Každé elektrické vedení je tedy pouze pomocný prostředek pro přenos a šíření elektrické energie prostřednictvím elektromagnetického pole.

pracovní list č.4 - Funkce dopravních prostředků

Popis dopravního prostředku z hlediska funkce.

150

155

158

hasičský vůz

vůz záchranné služby

policejní vůz

Základní složky integrovaného záchranného systému v ČR

- Zdravotnická záchranná služba
- Hasičský záchranný sbor ČR
- Policie ČR

Zdravotnická záchranná služba

Základní náplní činnosti záchranné služby je zajišťování odborné přednemocniční neodkladné péče u stavů ohrožujících lidský život. Ta je zajišťována prostřednictvím operačních středisek, která přijímají a vyhodnocují tísňové výzvy na lince 155 a posádkami záchranných vozidel v terénu, vyjíždějících ze sítě výjezdových stanovišť po celé zemi. Dojezdový čas posádek záchranné služby k případu je patnáct minut od přijetí tísňové výzvy.

Nedílnou součástí fungování záchranné služby v České republice je letecká záchranná služba.

Kromě standardních vozidel a techniky pro každodenní provoz disponují záchranné subjekty i speciálními vozy pro mimořádné události a nasazení. Příkladem je například záchranný kamión pro hromadná neštěstí v Praze nebo člun středočeských záchranníků pro zajištění provozu v letních měsících u vodních ploch.

Hasičský záchranný sbor České republiky

Základním posláním HZS ČR je chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. HZS ČR plní úkoly v oblasti integrovaného záchranného systému, krizového řízení a požární ochrany.

Policie České republiky (PČR) je ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky, státní policie s působností na celém území republiky.

Policie plní zejména tyto úkoly:

- chrání bezpečnost osob a majetku
- zajišťování veřejného pořádku, byl-li porušen, činí opatření k jeho obnovení
- vede boj proti terorismu
- odhaluje trestné činy, zjišťuje jejich pachatele a realizuje opatření při předcházení trestné činnosti, koná vyšetřování trestných činů
- ve vymezeném rozsahu zajišťuje ochranu státních hranic
- zajišťuje ochranu ústavních činitelů a bezpečnost chráněných osob, kterým je při jejich pobytu na území České republiky poskytována osobní ochrana podle mezinárodních dohod
- zajišťuje ochranu zastupitelských úřadů, ochranu sídelních objektů Parlamentu, prezidenta republiky, Ústavního soudu, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva vnitra a dalších objektů zvláštního významu pro vnitřní pořádek a bezpečnost určených vládou
- dohlíží na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobí při jeho řízení
- kontroluje doklady o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla
- odhaluje přestupky
- projednává některé přestupky (např. na úseku provozu na pozemních komunikacích)
- vede evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů
- vyhlašuje celostátní pátrání
- na základě vyznění orgány Vězeňské služby České republiky provádí úkony související s bezprostředním pronásledováním osob, které uprchly z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody
- zadržuje svěřence s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou, kteří jsou na útěku, a spolupůsobí při jejich vyhledávání
- zajišťuje pohotovostní ochranu jaderných zařízení určených vládou a podílí se na fyzické ochraně jaderného materiálu při jeho přepravě
- ve spolupráci s obcemi se podílí na zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku

metoda DISKUZE

- téma: „**Co komplikuje záchranářům jejich práci?**“

(lidé pod vlivem alkoholu, drog, zneužití tísňového volání – vyhrožování např. bombou v objektu, neznalost občanů v poskytování první pomoci, agresivita, panika – lidé nejsou schopni se řídit pokyny záchranářů)

- otázky pro doplnění diskuze

Umíte poskytnout první pomoc např. při zástavě srdce?

Jak byste postupovali, kdybyste byli svědky napadení člověka?

V jakém případě je podle vás člověk v ohrožení života?

 poznámky

IV. Synonyma	
klíčové pojmy	synonymum
odkaz v textu - komentář	
pracovní list, příloha	č.6-8 - Synonyma
metody a formy práce	

- slova souznačná, slova se stejným nebo podobným významem, pojmenovací prostředky vztahující se k témuž předmětu nebo jevu
- **absolutní** (naprostá) synonyma – jejich význam je zcela totožný, je jich málo: *zde – tady, chlapec – hoch*
- **částečná** synonyma – liší se určitými významovými rozdíly, významově jsou si jenom blízka: *žádat, prosit, žadonit, škemrat, žebrat*
- pomocí synonym vyjadřujeme stupeň intenzity: *práce – námaha – dřina – robota, smělý – drzý – nestoudný*
- **slova cizího původu** - jsou častěji používána, znějí vznešeněji: *tábor – lágr, chutnat – šmakovat, umývadlo – lavór, hostinec – restaurant*
- **synonyma souslovná** – ve frazeologických obratech: *dobré bydlo – blahobyt, zbyla na ocet – neprovdaná*
- *užití synonym: v umělecké literatuře se synonyma vyžadují, vytvářejí pestrost textu, v odborné literatuře jejich frekvence klesá, protože je vyžadována jednoznačnost, přesnost textu

- hledáme synonyma v textu
- smát se - řehtat se - křenit se
- hartusit – zlobit
- jet – frčet - metelit

pracovní list č. 6-8 - Synonyma

- 1) Seřadte řady synonym tak, aby vyjadřovala stoupající míru:
 - a) pršet, krápat, lít, poprchávat – krápat, poprchávat, pršet, lít
 - b) courat se, pádit, letět, kráčet, pochodovat, loudat se – loudat se, courat se, kráčet, pochodovat, letět, pádit
 - c) hltat, nimrat se, jíst – nimrat se, jíst, hltat
 - d) obrovský, velký, nesmírný, ohromný – velký, obrovský, ohromný, nesmírný
- 2) Ke sloům nespisovným uveďte spisovná synonymní pojmenování:

matika - matematika, ségra - sestra, kýbl – kbelík (kyblík), šutr - kámen, funus - pohřeb, šraňky - závory, švindlovat - podvádět, fabrika – továrna (podnik, firma)
- 3) Uveďte k daným sloům synonyma bez citového zabarvení:

sluníčko - slunce, Jaroušek – Jaroslav (Jaromír), maminka – máma (matka), Pepík - Josef, synáček - syn, Mařenka - Marie, strejda – strýc
- 4) Uveďte k daným sloům synonyma s citovým zabarvením:
 - a) lichotným
 - b) hanlivým

otec - tatíček - fotr, **teta** – tetička - tetka, **pes** – hafánek – psisko, **kůň** – koníček - herka
- 5) Snaž se jednu část slova nahradit synonymem:

např. **sobota** – soobuv, **psaníčka** – **dopisyčka**

obdoba	- občas	konipásek	- koniřemen
tchoř	- tchkůň	rohlíček	- koutlíček

6) Zkus rozluštit původní význam upravených slov:

názvy zvířat: tygrhart, plazoret, kudyzík, děsnýš císařský (řešení: levhart, ptakopysk, kamzík, hroznýš královský)

názvy rostlin: mžíkev, pětikráska, losmrad, slepavka (řešení: mrkev, sedmikráska, lopuch, hluchavka)

názvy měst: Ojídlo, Korášovník, Jinoha, Orelov (řešení: Ostrava, Rakovník, Jihlava, Orelov)

7) Označ dvojice slov, která obsahují slova stejného významu.

paprika – zelenina	kniha – povídka
vchod – východ	vada – kaz
odlehlý – vzdálený	malý – nevelký
stavět – budovat	deka – příkrývka
klacek – prut	pomalý – rychlý

8) Přiřaď správná synonyma ke slovům v tabulkách.

vznětlivý			chápavý		
horkokrevný	prudký	popudlivý	vnímavý	bystrý	pozorný
podnikavý			sobecký		
činorodý	hbitý	čilý	lakomý	hamižný	nepřející

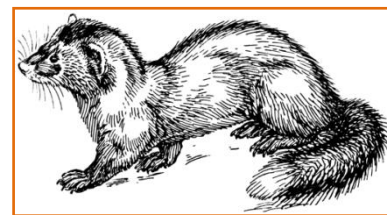
9) V uvedené básni Ančičky od Emanuela Frynty vyhledej různé podoby jména Anna a urči jejich pád:

Šlo cestou deset Aniček	2. pád
A potkal je pan Vaníček	
I dal si palce za kšandy	
„Co je to tady za Andy ?	4. pád
Prachsakra to je Andulek –	2. pád
Až jsem se na mou pravdu lek!“	
A brunátný jak pomeranč	
Pelášil honem od těch Anč	2. pád
A ještě doma u branky	
Pak pořád myslel na Anky	4. pád
Jak tam ten vítr přes lán dul	
A opíral se do Andul .	2. pád
A tím ten příběh s Annami	7. pád
Je zaplat' pánbůh za námi.	

Nech se inspirovat a zkus vymyslet básničku, ve které použiješ různé pády jednoho slova, případně různé obměny jmen (např. Kateřina – Kačka – Katka – Káťa – Kačenka – Katunka; Jena – Jěna, Janek, Honza, Honzík, Jeníček, Jenda).

- viz cvičení 5 - obrázek tchoře

Tchoř - rod šelem z čeledi kunovitých. Druhy s noční aktivitou. V ČR žijí dva zástupci, tchoř tmavý, který se zdržuje spíše na vlhčích místech a u zemědělských stavení, a tchoř stepní, žijící především v sušším prostředí kulturní stepi, kde loví sysly a hraboše. Výsledkem domestikace tchoře tmavého je fretka.

- Žákům pro zajímavost předneseme, jak se popisovaly pojmy v encyklopedii v 19. století, text čteme pomalu a po částech, ověřujeme si, zda žáci textu porozuměli

Ottův slovník naučný

(Ottův slovník naučný (přezdívaný *Otás*), také Ottova encyklopedie, je největší tištěná česká encyklopedie (konverzační lexikon) všech dob z let 1888-1909. V nedávné době ji v počtu hesel česky psaných encyklopedií překonala česká verze internetové encyklopedie Wikipedie.)

Tchoř, šelma kunovitá, vezpod jednobarevně černohnědá, nahoře a po stranách světlejší, se žlutavou podsadou, s čenichem černým, mezi okem a uchem se srstí bělavou, délky 40,5 cm, ocasu 16 – 17 cm. Rozšířen jest po větší části Evropy, na sever až po již. Švédsko, nevyskytuje se však v zemích kol Středozemního moře.

Jest čilý v noci, za dne přespává v kamení, mezi dřívím, v norách králíků neb lišek, v neobydlených stavbách, a zřídka vylézá na stromy. S večerem opouští skrýše, aby lovil králíky, zajíčky, křepelky, hady, žáby; navštěvuje též kurníky a holubníky. Byv překvapen vypouští k obraně aneb spíše z leknutí, mimovolným povolením svalů svěřacích, nelibě páchnoucí výměšek ze žlaz řitních, kunám zvláštních, ze všech kun nejúčinnější. Kde dobře jsou kurníky opatřeny, t. stává se poněkud užitečným niče myši a křasy. K neuvěření tuhý jest život jeho. Dvěma lidem je s klacky dosti dlouho co dělati, aby t-e utloukli; k poranění zdá se býti necitelným. Zmije mu neuškodí uštknutím; t. sežere ji klidně s hlavou i jedovatými zuby. Kožek t-e hojně se užívá a přichází jich ročně as 600.000 v Evropě do obchodu. V Čechách asi 6000 kožek ročně se zužitkuje. V opuštěných norách králíků neb v roští bejlím zarostlém upraví si hnízdo, kdež v dubnu nebo květnu, zřídka až počátkem července, vyvede 3 – 8, obyčejně 4 – 6 mladých, kteří záhy uloveni byvše snadno se vycvičí v chytání králíků. K témuž účelu hodí se ještě lépe fretka, pouhá odrůda, albino nebo bělák t-e, jen něžnější a slabší, jenž dostal se k nám s králíkem ze Španěl, a jehož se užívá k vyhánění králíků z doupat do pytlových sítí. Když fretka zde králíka uchopila, opojí se ráda krví a uloží se pak v noře ke spánku, tak že lovec může dlouho čekat, než opět venku se objeví. Proto dříve, způsobem dosti krutým, fretce tlamu zašivali; nyní opatřují ji malým náhubkem.

 poznámky

V. Rčení	
klíčové pojmy	rčení
odkaz v textu - komentář	x7
pracovní list, příloha	
metody a formy práce	

- jet na kozím dechu
- splašené trubky

* jede, jakoby nás ukradl * jede jako s hnojem * je kouslý do volantu * frčí jak o závod
- žáci zkusí sami vymýšlet různá spojení v duchu rčení v textu

rčení

- jsou obrazná ustálená spojení slov, kdy původní význam nevnímáme doslova, ale jen obrazně
- jsou velmi starého původu a díky své obraznosti napovídají o kulturní i hospodářské minulosti národa
- zřejmě největší zastoupení mají rčení, která souvisí s **přírodou a venkovem** (např. *mlátit prázdnou slámu*)
- další početnou skupinou jsou rčení související s **náboženstvím, s antickou mytologií, řeckou a latinskou literaturou** (*přijít s křížkem po funuse, kápnout božskou*)
- rozdíl rčení a pořekadlo: pořekadlo je „neohebné“, tedy nedá se časovat či skloňovat: *jaká matka, taková Katka*, naproti tomu rčení jsou „ohebná“ a do věty se vkládají: *oddělit zrna od plev*

*Bolivijské pořekadlo praví *zítra stejně dobře jako dneska*, což se, řekněme, poněkud liší od anglického *tomorrow is another day* či našeho *ráno moudřejší večera*.

Za pořekadly a rčeními do antiky

Labutí píseň - vzchopit se na sklonku života k nějakému činu

- vůz boha Apollóna táhly labutě, což jsou ptáci s krásným držením těla, ale výrazným hlasem; Apollónovy labutě zpívaly krásně, nejkrásněji však zpívaly před smrtí, předznamenávaly tím, že přijde něco, co za to stojí

Chytit příležitost za pačesy – nenechat si zbytečně příležitost uniknout

- bohyně štěstí Fortuna byla zobrazována v různých podobách, tou nejčastější však byla bytost s dlouhými vlasy vepředu a zezadu holohlavá; když ji potkáte, můžete příležitost chytit za pačesy, když ji ale minete, už ji nikdy nemáte zač chytit

Míti Filipa aneb o původu známého lidového rčení

- nad původem toho lidového rčení už uvažoval *Karel Čapek* v Lidových novinách 26. května 1933: »...Proč má chytrý člověk Filipa a ne, dejme tomu, Felixe nebo Theobalda? Jaký původ má to rčení »míti Filipa«?

- možnosti původu lidového rčení:

- třeba byl kdysi nějaký **chytrý Filip**, po kterém zůstala nesmrtelná pověst mazanosti; ale v kulturních dějinách o tom mnoho nenajdeme
- může být odvozeno ze slova **filipika** - filipiky jsou čtyři útočné řeči Demosthenovy proti Filipovi Makedonskému; říká se tak i čtrnácti polemikám Ciceronovým proti Antoniovi; to už tak bývá, že lidé nadaní Filipem mají poměrně čilou hubu a ostrý jazyk
- anglické »*fillip*« znamená šňupku, ale také podnět; »*to give a fillip*« je asi tolik jako animovat nebo **dát popud**, k čemuž je ovšem třeba mít právě Filipa
- může souviset se slovem »*filuta*« (z francouzského ‚filou‘); člověk Filipa mající mívá v hlavě filouterie, taškařiny — lid už si to předělá po svém na Filipa, veden svou zálibou personifikovat slovní zvuk (zmatený člověk je Matěj, jankovitý člověk je Janek)
- lidé mohli udělat toho Filipa ze slova **filosof**; protože slovo filosof mu znělo příliš cize, zdůvěrnil si je slovem běžnějším, převzatým z církevního kalendáře
- původem tohoto rčení (nebo jedním z jeho původů) může být pouhý **zvuk**; slovo »Filip« zní jaksi vrabčácky, čiperně a pohotově; nemohlo by se dobře říkat o bystrém člověku, že má Bonifáce; »Filip« totiž už svým zvukem vyjadřuje cosi jako čilost a vtíp

Fotoprojekt

- téma: **Dopravní prostředky očima „neřidičů“**
- žáci v určitém časovém termínu shromažďují fotografie, na kterých se pokusí zachytit dopravní prostředky svými očima, k fotografiím přidají komentář (např. sanitka – záchrana, vrak – znečištění, taxi – pohodlí, vlak – dobrodružství)
- při pořádání výstavy zvolíme porotu, která hodnotí jednotlivé fotografie bodovým spektrem 0 – 10
- vyhodnocení mohou ovlivnit i hlasy účastníků výstavy

Uhlíř, Svěrák – píseň Auta

- během poslechu mají žáci za úkol postřehnout, kolik typů vozidel se v písni vyskytuje

Minulost x současnost

- 1. skupina: namaluje, jak vypadala doprava dříve (internet, encyklopedie)
 - 2. skupina: namaluje, jak vypadá doprava v současnosti
- obměna – prezentační plakáty velké plochy – lepení obrázků, malování, vpisování informací
- výstava prací, diskuze, hodnocení

Jízdní řády

- studujeme různé řády, sledujeme možnosti rezervace – např. prostřednictvím internetu, mobilního telefonu
- žáci dostávají konkrétní úkol – např. vlak z Brna do Prahy, v Praze potřebuji být kolem 12 hodiny
- v případě, že žáci nemohou vyhovět, hledají jiné alternativy dopravy

Máme svůj názor

- žáci pracují ve skupině
- úkolem skupiny je zhodnotit své názory na dané téma a společně prezentovat, k jakým společným závěrům došli
- podmínkou prezentace je vyváženost pozitiv a negativ
 - Dopady dopravy na zdraví
 - Dopady dopravy na životní prostředí
 - Možnosti šetrného způsobu cestování
 - Úsporné používání auta
 - Doprava 21. století

 poznámky

VII. Pravidla v našem životě	
klíčové pojmy	pravidlo, respekt, úcta, etika
odkaz v textu - komentář	
pracovní list, příloha	příloha 3 - Dopravní značky, příloha 4 - Školní značky
metody a formy práce	diskuze, bzučící skupiny, OSV

metoda DISKUZE

- téma: **Pravidla - jsou nutná x nejsou nutná**
- pojem pravidlo – obecná charakteristika – žáci uvádí svá vymezení pojmu
- vztah k pravidlům a jejich dodržování, respektování
- proč pravidla dodržovat? (řád ve společnosti, vztahy mezi lidmi, bezpečnost na silnicích)
- kdo porušuje pravidla? (kdo porušuje – např. „piráti silnic“ a jak – rychlá jízda, omezování, ohrožení všech účastníků provozu, dále např. zločinci, zloději)
- co následuje, když pravidla porušíme? (soud, formy trestů – vězení x alternativní tresty – veřejně prospěšné práce, domácí vězení)
- pravidla doma, ve škole (školní řád), rodiče v zaměstnání

Pravidlo podle slovníku spisovné češtiny:

- závazné ustanovení, norma, předpis, návod - *pravidla hry, pravidla slušnosti*
- poznaná zákonitost a poučka ji vystihující - *mluvnické pravidlo*
- zvyk, obyčej, zásada - *přidržen se starého pravidla, výjimka potvrzuje pravidlo* (pořekadlo)

metoda BZUČÍCÍ SKUPINY

- volíme aktuální témata
- žáci dle metody vytváří pravidla k dané problematice
- na závěr výsledky konfrontujeme s pravidly oficiálními
 - Pravidla pohybu v přírodě
 - Pravidla pohybu psů a koček

Pravidla pohybu v přírodě:

1. V přírodě se pohybujte tak, abyste ji nepoškodili a zároveň i ohleduplně k jiným návštěvníkům.
2. Délku a náročnost tras volte úměrně svému věku, zdravotnímu stavu, fyzické zdatnosti a terénním povětrnostním podmínkám.
3. Turistickou výstroj a vybavení mějte vždy v dobrém stavu a takovou, aby odpovídala druhu pohybu terénním povětrnostním podmínkám.
4. Dbejte na svoji osobní bezpečnost (přilba, brýle, krémy s UV filtrem), mějte vždy při sobě základní potřeby pro poskytnutí první pomoci i dostatečné množství tekutin a jídla.
5. Ke svému pohybu v přírodě využívejte přednostně vyznačené trasy pro vámi použitý druh přesunu. Na značených trasách pro jiný druh přesunu respektujte absolutní přednost tohoto druhu přesunu před ostatními. Na nevyznačených trasách a cestách a v případech, kdy jde o trasu společnou pro více druhů přesunu, má vždy přednost ten zranitelnější (sjíždějící lyžař před pěším, pěší před cyklistou apod.).
6. Nikdy nevcházejte nebo nevjíždějte na trasy nebo jejich úseky, které jsou pro vámi použitý druh přesunu zakázány.
7. Seznamte se s pravidly pro provozování používaného druhu přesunu (pěší, cyklo, lyže, koně), pravidly ochrany přírody, pravidly silničního provozu na pozemních komunikacích i dalšími pravidly platnými pro pohyb v daném území a dodržujte je.
8. Budte ohleduplní k těm, kteří nejsou v daném druhu přesunu zdatní jako vy, i vy jste jednou začínali (např. úzké cesty ve svahu apod.).

Pravidla pohybu psů a koček

Vlastník psa nebo chovatel je povinen se chovat tak, jak mu ukládají některé právní předpisy.

- Při pohybu psa na veřejnosti je chovatel nebo vlastník psa povinen dodržovat obecná pravidla stanovená občanským zákoníkem
- Při přepravě psa v hromadné přepravě osob je povinen vlastník psa nebo chovatel dodržovat pokyny stanovené v přepravním řádu pro určitý druh přepravy. V rámci přepravy zvířat je stanoveno opatřit tyto náhubkem a vést je na vodítku nebo v případě malého psa převážet ve schráně. Pokud nedodrží podmínky stanovené v přepravním řádu, bude z dopravy vyloučen a lze mu uložit pokutu.

Lze osoby, které nemají psa na veřejnosti na vodítku a s náhubkem nějak sankcionovat?

Zákon o ochraně zvířat proti týrání ve znění pozdějších předpisů hovoří o tom, že zvíře se nesmí omezovat na pohyb, pokud to není nutné a toto omezení nepůsobí zvířeti utrpení. Tento zákon zmocňuje obce k vydání obecně závazné vyhlášky, která by upravila pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezila prostory pro volné pobíhání psů. Částečně je tato problematika řešena v obecně závazné vyhlášce o ochraně veřejné zeleně, která stanoví zákaz činností ve veřejné zeleni a v příloze této vyhlášky jsou vyobrazeny značky, které tyto činnosti povolují. Značky jsou umístěny při vstupu např. do parků nebo parkové úpravy nebo do veřejné zeleně. Občan podle nich pozná, co v daném místě je povolené a co zakázané.

Každá osoba, která chová psa nebo je jeho vůdcem odpovídá za chování psa a sama musí určit, jestli je pes nebezpečný svému okolí a tedy zda má být veden na vodítku nebo má mít ještě náhubek. Řešit a sankcionovat lze až napadení psem. Potom nastává odpovědnost vlastníka psa nebo chovatele a to buď v oblasti veterinární tedy správně právní (očkování psa proti nemocem) nebo v rovině trestně právní za ublížení na zdraví (dle trestního zákona).

Pravidla, kam se podíváš

- příklady pravidel v různých oblastech vědy a techniky

- matematika:

Komutativní pravidlo – zákon - pravidlo říká, že jednotlivé sčítance při sčítání a činitele při násobení můžeme libovolně zpřeházet a výsledek se tímto nezmění

Cramerovo pravidlo: metoda umožňující nalezení řešení soustavy lineárních algebraických rovnic

- fyzika:

Keplerův zákon (pravidlo) - planety obíhají kolem Slunce po eliptických drahách s velmi malou výstředností, v jejichž společném ohnisku je Slunce

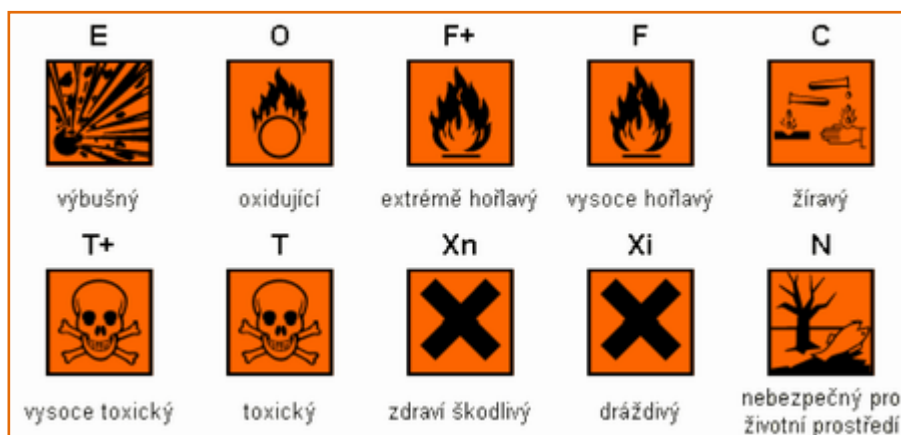
Betzovo pravidlo - zformuloval Albert Betz při studiu teorie větrem poháněných strojů

Buys-Ballotovo pravidlo - říká, že pokud stojíme na severní polokouli tváří proti větru, nachází se tlaková níže po naší pravé straně, na jižní polokouli je tomu přesně naopak

- chemie:

- pravidla pro nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a přípravky – opatřeny značením

Van't Hoffovo pravidlo – zvýšení teploty o každých 10 °C vede k růstu reakční rychlosti na dvoj- až trojnásobek

- právo:

Pravidla silničního provozu - soubor právních norem, které z hlediska bezpečnosti organizují provoz na silnicích nebo obdobných komunikacích

- etika:

Zlaté pravidlo - jednoduchá zásada vzájemnosti v jednání mezi lidmi, vyjadřuje lidskou zkušenost, že základem dobrých vztahů je schopnost představit si sebe sama na místě druhého

- toto pravidlo ilustrují následující dva citáty z Bible:

"Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim." a *"Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi."*

- umění:

Pravidlo třetin - je základní pravidlo užívané ve fotografii a dalším vizuálním výtvarném umění jako je malování, design či film; cílem je umístit předměty a oblasti zájmu do blízkosti jedné z linií tak, aby byl obraz rozdělen na tři stejné části

- český jazyk:

Pravidla českého pravopisu - soustava doporučení pro pravopis českého jazyka, jedná se o ustálený způsob záznamu zvukové podoby spisovného jazyka systémem grafických znaků

* Pravidlo pravé ruky

- toto pravidlo se vyskytuje najednou ve více oblastech:

- 1) *právo* - Pravidla silničního provozu - **Pravidlo pravé ruky**: jasně praví, že v místě, kde není komunikace označena dopravní značkou Dej přednost v jízdě, má přednost vozidlo jedoucí z pravé strany
- 2) *matematika* - **Pravidlo pravé ruky**: běžná mimotechnická pomůcka, která usnadňuje zapamatování znaménkové konvence pro vektory v pravotočivém souřadném systému
- 3) *fyzika* - **Ampérovovo pravidlo pravé ruky**: popisuje orientaci magnetických indukčních čar při průchodu elektrického proudu přímým vodičem, popřípadě cívkou. Poučka: *Cívku uchopíme do pravé ruky tak, že ohnuté prsty ukazují směr elektrického proudu v jejích závitech. Odtažený palec pak ukazuje severní pól cívky.*

Pravidla silničního provozu a pravidla společnosti

- analogie, hledáme společné znaky

- v motivačním rozhovoru můžeme mluvit o významu dopravních značek - Omezují? Chrání?

Jak by to vypadalo, kdyby žádné nebyly? Co umožňují?

Dělení dopravních značek:

- varovné a výstražné značky
doprava – *pozor kruhový objezd*, společnost – *pozor pes!*
- značky upravující přednost
doprava - *v jízdě*, společnost – *starší lidé* (pozdravíme, uvolníme místo v dopravním prostředku), *ženy* (pustíme do dveří)
- zákazové značky
doprava – *zákaz vjezdu*, společnost – *zákaz kouření*
- příkazové značky
doprava – *příkazový směr jízdy*, společnost – *vstup pouze v přezůvkách*

 poznámky

Pravidla třídy

Jaká máme ve třídě pravidla?

Jaká bychom chtěli mít ve třídě pravidla?

- tvoříme pravidla třídy – výtvarné zpracování (na základě dopravních značek)
- žáci pracují ve skupinách

výstraha

přednost

zákaz

příkaz

např.

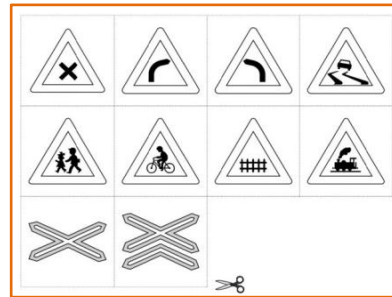
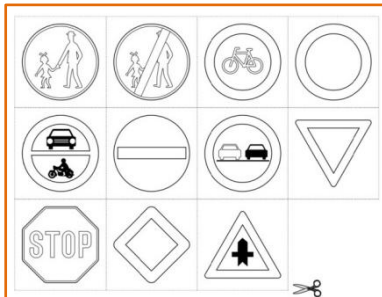
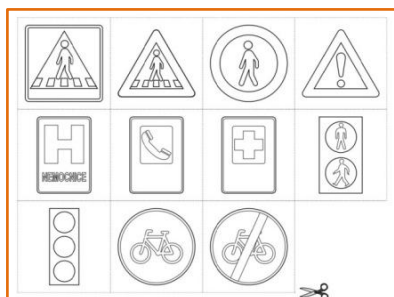
Dáváme přednost slušnému chování před hrubým.

Zákaz narušování výuky mobilním telefonem.

obměna aktivity

- žáci zamění dopravní značku za „školní“
- žáci mají možnost využít značek k rozstříhání a tvořit různé plakáty
- obměna: značky si žáci vymyslí sami, výtvarně zpracují a vytvoří k nim dané pravidlo

příloha 3 – Dopravní značky

např.

DO UČENÍ – PLNOU PAROU VPŘED!

NECHODÍME ZA ŠKOLU, NEVYHÝBÁME SE DOMÁCÍM ÚKOLŮM

